

Περί ταυτότητας: Φιλία και Εχθρότητα, Κοινωνικότητα και Αντικοινωνικότητα.

Η ταυτότητα δεν είναι μια ψυχολογική μεταβλητή, αλλά μια ανθρωπολογική σταθερά, δηλαδή μια πανταχού παρούσα ανθρώπινη ιδιότητα με άμεσες κοινωνικοοντολογικές συνεπαγωγές. Μπορεί να συνδεθεί με τα πιο διαφορετικά συναισθήματα και σκέψεις, αυτό ακριβώς όμως την κάνει ανεξάρτητη από οποιοδήποτε ιδιαίτερο συναίσθημα ή νοητική πράξη, από οποιοδήποτε ιδιαίτερο ψυχολογικό περιεχόμενο' εξαρτάται αποκλειστικά από το εκάστοτε υποκείμενο ως φορέα συχνά παραλλασόντων, αντιφατικών και αμοιβαία εναλλασσόμενων συναισθημάτων και σκέψεων. Δεν υπάρχει χωρίς συναισθήματα και σκέψεις, αλλά δεν μπορεί να καταργηθεί από ένα συναίσθημα ή μια σκέψη με τον ίδιο τρόπο όπως ένα συναίσθημα αίρει ένα άλλο συναίσθημα ή μια σκέψη αίρει μια άλλη σκέψη. Αντίθετα: μπορεί να επιβάλλει τη λογική της σε ιδιαίτερα ψυχικά περιεχόμενα, δηλαδή να τα τροποποιήσει ή αντικαταστήσει, μπορεί να αντιταχθεί σε ενστικτώδεις προτιμήσεις ή γενικά να συμπληρώσει ή και να υπερβεί την αρχή της ηδονής με την αρχή της πραγματικότητας ή της εξουσίας...

Όπου τίθεται το ζήτημα της αυτοσυντήρησης -και αυτό σημαίνει ανθρωπολογικά και κοινωνικοοντολογικά: το ζήτημα της ταυτότητας-, τίθεται και το ζήτημα της εξουσίας... Η (ακραία) εχθρότητα είναι η απόλυτη άρνηση της ταυτότητας του άλλου, που φθάνει μέχρι την πνευματική και φυσική του εξόντωση, η (ακραία) φιλία είναι η απόλυτη επιβεβαίωση της ταυτότητας του άλλου, που φθάνει μέχρι την πνευματική και φυσική αυτοθυσία...

Η βασική παρανόηση ότι η φιλία και η εχθρότητα μεταξύ των κοινωνικά ζώντων ανθρώπων πηγάζουν απευθείας από συναισθήματα ή ορμικές κλίσεις όπως η αγάπη και το μίσος είναι προφανώς απαραίτητη για την οικονομία της σκέψης και έτσι εξακολουθεί να ανθεί παρά την απόρριψη της ανθρωπολογίας των ορμών. Συμβαδίζει με μια σειρά από άλλα ευνοϊκά για την οικονομία της σκέψης και κοινωνικά πρόσφορα λάθη... Το οπωσδήποτε όχι πιο μικρό από αυτά αποκαθιστά μια λιγότερο ή περισσότερο στενή σχέση ανάμεσα στη φιλία και την εχθρότητα αφενός και την κοινωνικότητα και την επιτυχή κοινωνικοποίηση ή την αντικοινωνικότητα και την ελλιπή κοινωνικοποίηση αφετέρου...

...η κοινωνικότητα και η κοινωνικοποίηση δεν μπορούν να είναι κανονιστικές έννοιες, δηλαδή να προδικάζουν την «καλή» ή την «κακή» κοινωνική συμπεριφορά του ατόμου... Ο Μ. Ginsberg είπε μια μεγάλη αλήθεια όταν έγραψε ότι δεν είναι η κοινωνικότητα ως τέτοια αυτό που διακρίνει με χαρακτηριστικό τρόπο τον άνθρωπο, αφού αυτή παρατηρείται και σε πολλά άλλα ζώα, και μάλιστα σε σύνθετες μορφές, αλλά, αντίθετα, η ικανότητα του να εναντιώνεται στη βούληση του συνόλου. Αυτό πάλι δεν σημαίνει ότι ο εχθρός της κοινωνίας, δηλαδή των κυρίαρχων κανόνων, ή ο εχθρός άλλων ανθρώπων είναι κακός ή ελλιπώς κοινωνικοποιημένος. Το αποδεικνύουν δύο συμπληρωματικές σκέψεις.

Η αλτρουιστική συμπεριφορά πρέπει όντως να αναζητεί τη σύγκρουση και την εχθρότητα, όταν εκείνος για τον οποίο προορίζεται απειλείται από ανθρώπους' έτσι

λοιπόν έχει νόημα και υπόσταση μόνο σε έναν κόσμο στον οποίο η εχθρότητα μπορεί να είναι τόσο ακραία ώστε για την προστασία του φίλου (του ατόμου ή του συλλογικού σώματος) να είναι μερικές φορές απαραίτητη η ανάληψη ακραίων κινδύνων, δηλαδή η αυτοθυσία.

Από την άλλη μεριά η καλλιέργεια της κοινωνικότητας δεν είναι ένδειξη φιλικού φρονήματος ή φιλικών προθέσεων. Κίνητρο για την πιο στενή επαφή με τον κοινωνικό κόσμο, ακόμη και με πλήρη τήρηση των κοινωνικά καθιερωμένων «καλών τρόπων», μπορεί να είναι π.χ. η ανάγκη του ματαιόδοξου για επαίνους εκ μέρους των άλλων, οι οποίοι κατά τα άλλα του είναι αδιάφοροι, ή απλώς ο φόβος της μοναξιάς, τα οποία σε περίπτωση διάψευσης των προσδοκιών εύκολα μετατρέπονται σε επιθετικότητα και εχθρότητα (*).

(*) Έτσι ακριβώς σκέφτεται ο Chamfort: «ο αυτάρεσκος αποφεύγει τη μοναξιά, διότι μόνο με το καθρέφτισμα του εγώ στην επευφημία και τον θαυμασμό εκ μέρους άλλων αντλεί δύναμη και ευχαρίστηση»

Παναγιώτης Κονδύλης